

Lokale partijen waren in 2010 de grote winnaars van de raadsverkiezingen. Toen de stofwolken van de collegevorming waren opgetrokken, leverden ze ook de meeste wethouders. Lokale partijen **verzilverden hun verkiezingswinst**. Hielden zij die winst vast? Een onderzoek.

HENK BOUWMANS

Op weg naar de raadsverkiezingen

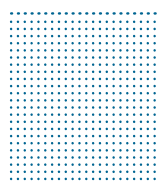

Nederland gaat in 2014 naar de stembus

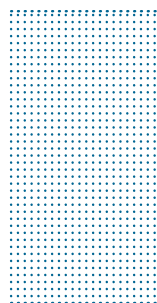
om nieuwe gemeenteraadsleden te kiezen. Op weg naar 19 maart besteedt Binnenlands Bestuur aandacht aan een groot aantal aspecten die verband houden met deze verkiezingen.

Vaste plek onder de zon

Geen van de traditionele partijen had in Dordrecht vier jaar geleden rekening gehouden met de klapper die Beter voor Dordt op verkiezingsdag maakte. De lokale partij ging in een ruk van 6 naar 15 raadszetels en werd veruit de grootste partij. 'Het democratisch proces moest toen toch zijn beloop hebben. Er was eigenlijk al een ander college gemaakt, maar toen moest men toch erkennen dat Beter voor Dordt in de informatie het initiatief zou krijgen', vertelt Piet Sleeking, partijvoorzitter en wethouder van Beter voor Dordt. Beter voor Dordt had rekening gehouden met deze nieuwe positie. 'We hadden een protocol voorbereid met verschillende situaties. We hebben Marten Bierman, de senator namens de onafhankelijke partijen in de Eerste Kamer, gevraagd of hij beschikbaar was als informateur. Hij is aan de slag gegaan, heeft gekeken waar de overeenkomsten en verschillen lagen en al snel kwamen wij er bij uit dat voor onze punten van veiligheid, leefbaarheid en beheer van

'JE MOET ELKAAR WAT GUNNEN'

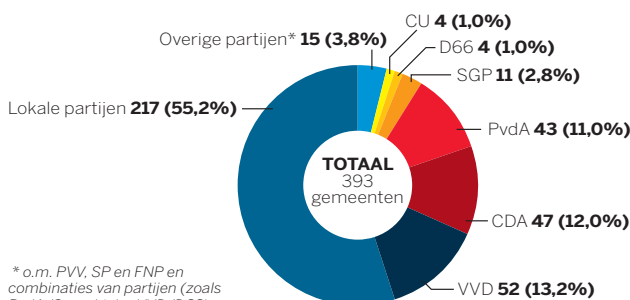

de lokale financiën in combinatie met de persoonlijke verhoudingen het beste een college gevormd kon worden met CDA en VVD.' Het moest een college worden waarin Beter voor Dordt niet te dominant zou worden. De fractie is drie keer zo groot als de fracties van CDA en VVD. Het risico dat beide fracties een bij-

wagen zouden zijn, moest worden uitgesloten. Sleeking: 'Ik was uit op een stabiel bestuur. En dus moest er op grond van gelijkwaardigheid worden samengewerkt. Je moet elkaar wat gunnen en bereid zijn elkaar op te zoeken in het college en in de raad. Als je daartoe niet bereid bent, heb je binnen de kortste keren ruzie.'

GROOTSTE STEMMENTREKKERS 2010

Aantal gemeenten waar partijen het grootst waren

* o.m. PVV, SP en FNP en combinaties van partijen (zoals PvdA/GroenLinks, VVD/D66)

Infographic: Ymke Pas. Bron: Henk Bouwmans/De Colleegetafel, kennisplatform voor het openbaar bestuur

LOKALE PARTIJEN IN HET COLLEGE

Deelname lokale partijen (in de 217 gemeenten* waar ze het grootst waren)

Collegedeelname met 1 partij	131
Collegedeelname met 2 partijen	37
Collegedeelname met 3 partijen	10
Geen collegedeelname	34

*Gemeenten die door fusie zijn verdwenen, zijn niet meegeteld; ook de gemeenten waar onderweg een lokale partij is afgehaakt of alsnog in college is gekomen zijn niet meegeteld.

Deelname lokale partijen (in de overige gemeenten)

Collegedeelname met 1 partij	40
Collegedeelname met 2 partijen	3
Geen collegedeelname	133

Infographic: Ymke Pas, Bron: Henk Bouwmans/De Colleeftafel, kennisplatform voor het openbaar bestuur

De motivatie van de leider van Beter voor Dordt ging verder. 'Ik had zettien jaar voor lokale partijen in de raad gezeten, altijd in de oppositie. De PvdA heeft het gemeentebestuur in Dordrecht sinds de Tweede Wereldoorlog gedomineerd. Lokale partijen zijn altijd aan de kant geschoven. Ik wilde laten zien dat wij als lokale partij de stad kunnen besturen.'

Oppositiebankjes

Het was niet elke lokale partij gegeven de verkiezingszege te verzilveren. In Alkmaar werd de Onafhankelijke Partij Alkmaar (OPA) de grote winnaar maar de lokale partij bleef in de oppositie. OPA haalde net als de PvdA 7 zetels, maar de PvdA had 240 stemmen meer gekregen. 'De PvdA heeft als grootste partij in de coalitieonderhandelingen het voortouw genomen. Zij hebben een college gemaakt dat na een jaar uiteen is gevallen. Toen hebben wij het stuur in handen genomen', vertelt Ben Bijl, fractievoorzitter van OPA. Zijn partij is inmiddels de grootste fractie in de gemeenteraad van Alkmaar. Een VVD-raadslid stak over naar OPA en een van de Trots-raadsleden deed dat ook, zodat OPA nu 9 raadsleden telt. OPA moest het eerste jaar met de oppositiebankjes genoeg ne-

men. 'Als iemand anders de meerderheid heeft, kun je praten als Brugman maar dan heb je weinig te vertellen. Het verzet van OPA tegen grote, prestigieuze projecten bleek de basis om na de val van het college een nieuwe coalitie te vormen. 'PvdA en GroenLinks wilden het cultureel centrum in de stad voor 24 miljoen euro verbouwen. Wij vonden dat het best een tandje minder kon. We hebben dat ook gedaan: voor 4 miljoen euro. VVD en CDA hadden in eerste instantie die grote projecten geslikt, maar zaten er ook niet om te springen. Bovendien was het inmiddels ook crisistijd geworden.'

Nieuwe gezichten

Verkiezingswinst verzilveren is een kunstwerkje, de winst vasthouden en de gemaakte afspraken ook daadwerkelijk uitvoeren een ander verhaal. In het Limburgse Stein ging het mis voor CMB, Communicatie Met Burgers. De partij was in 2006 nieuw in de raad gekomen met 4 zetels, werd toen vakkundig buiten de coalitie gehouden maar kon na de doorgroei naar 5 zetels in 2010 niet meer buiten het gemeentebestuur blijven. Louis Driessen, voorzitter van CMB: 'Ons probleem is geweest dat wij twee oudgedienden als wethouders hadden afgevaardigd. Wij

wilden eigenlijk nieuwe gezichten naar voren schuiven, maar zij hadden de partij opgericht. De ene wethouder vertilde zich aan een groot project. Hij wilde een nieuw zwembad in het Steinerbos, met wedstrijdbanen en beweegbare bodem. Dat was veel te duur en te groot en met te veel onzekere aannames. Mensen vroegen zich ook af of dat moest. En als je dan Communicatie met Burgers heet, word je daarmee altijd om de oren geslagen. Wij hebben toen onze wethouder de laan uitgestuurd. Dat leidde tot een breuk in onze partij.' Het gedecimeerde CMB verdween naar de oppositiebanken, terwijl een van de eigen wethouders voor een andere partij in het college bleef als wethouder.

De grote winnaar van de raadsverkiezingen in het Overijsselse Twenterand kon de veroverde positie evenmin vasthouden. Gemeentebelangen Twenterand ging vier jaar geleden van 2 naar 7 raadszetels en werd daarmee even groot als het CDA, dat van oudsher op het Overijsselse platteland de dienst uitmaakt. Met het CDA werd een college gevormd met voor beide partijen twee wethouders.

'Het eerste jaar marcheerde het heel goed', vertelt Mark Paters, plaatsvervangend fractievoorzitter van Gemeentebelangen en lijsttrekker voor de partij op 19 maart. 'Het CDA had veel interne problemen en was daar druk mee. Na de zomer van het tweede jaar ging het steeds moeizamer. Overal werden punten en komma's gezet. Dat ging van kwaad tot erger. Wij hadden zeker het gevoel dat meespeelde dat het CDA zijn positie als grootste partij was kwijtgeraakt.' De aangekondigde breuk in de coalitie voltrok zich in Twenterand in het voorjaar van 2012. Het CDA zegde het vertrouwen op in Gemeentebelangen. 'Je leert dan mensen kennen. Ze wisten dat onze fractievoorzitter toen ziek was. Daarom had ik als vice-fractievoorzitter de meeste contacten. Toen er gebroken moest worden, vonden ze het ineens vervalend dat ze dat met mij als vice-fractievoorzitter moesten doen. Er kwam vervolgens een informatieronde om een nieuw college te vormen. Het bleek al snel dat er voor ons geen kansen waren. Andere partijen zagen er geen heil in om met ons samen te werken. Zij gingen allemaal samen met het CDA een zakencollege vormen en wij gingen als enige in de oppositie.'

ALBRANDSWAARD

Meeste stemmen naar lokale partijen: 4285 van 10149 geldige stemmen = 42,2 procent

Raad: 19 zetels – 7 EVA, 5 VVD, 3 PvdA, 2 CDA, 1 ChristenUnie, 1 NAP.

Collegevorming: 3-partijencollege met EVA (2 wethouders), PvdA (1 wethouder) en CDA (1 wethouder)

En daarna? Wethouderscrisis in januari 2014 leidt tot vertrek van 1 EVA-wethouder maar de 3-coalitiepartijen blijven elkaar en maken de rit af met de 3 overblijvende wethouders.

Gemeentebelangen werd dus het succes van de verkiezingszege misgund? Paters is voorzichtig: 'Ik weet het niet. Er was natuurlijk wel wat afgunst. Wij als lokale partij hebben toch een andere, directere stijl. Wij wilden niet alles zo maar aannemen. Wij waren minder van de voorgerekte besluitvorming.'

Afhakers

De burgemeester, die in beginsel boven de partijen staat, kan een belangrijke rol spelen om de nieuwe, broze coalitieverhoudingen te verstevigen. Vanzelfsprekend is dat niet. Soms blijkt de burgemeester minder eigenstandig en onafhankelijk en zich tot tolk te maken van de traditionele bestuurderspartijen. In Dordrecht is dat niet het geval. 'Als voorzitter van het college heeft onze burgemeester een belangrijke rol gespeeld om het college tot een team te smeden. Hij heeft er veel energie ingestopt. Wat ook helpt is dat we op onze prioriteiten veiligheid en leefbaarheid de burgemeester aan onze kant hebben', vertelt Beter voor Dordt-voorzitter en wethouder Piet Sleeking. Beter voor Dordt is er ook in geslaagd een fractievoorzitter te kiezen die de fractie en daarmee de coalitie bij elkaar wist te houden. 'Het is een hele uitdaging om een fractie van vijftien leden te leiden. Je moet er voor zorgen dat je als partij profiel behoudt, maar er moeten ook resultaten worden behaald. Wij hebben te maken gekregen met twee afhakers die voor zichzelf zijn begonnen. Zij vonden het belangrijker om voor zichzelf te gaan dan voor de verantwoordelijkheid die de Dordtse burgers ons heeft gegeven.'

Neerbuigend

De laatste tijd is de kritiek op de kwaliteit van de gemeenteraad niet van de lucht. Er zouden te weinig en geen goede kandidaten zijn. Het is kritiek uit Haagse kringen die afstraalt op lokale partijen omdat zij nu eenmaal het grootste blok zijn in de gemeenteraad. Met de nieuwe taken voor zorg en welzijn en de verruiming van het gemeentelijke budget worden de vraagtekens over de kwaliteit van de raadsleden van een uitroep tekens voorzien. Mark Paters (Gemeentebelangen Twenterand): 'Ik vind dat er zeer neerbuigend over lokale partijen wordt gesproken. Het lijkt of de landelijke partijen niets hebben geleerd van het verleden. Ik denk dat lokale

COLLEGES MET LOKALE WETHOUDER(S)

Huidige situatie in de 178 gemeenten waar lokale partijen het meest stemmen scoorden en vervolgens in het college kwamen

College is nog intact	82
College heeft te maken gehad met crisis rondom wethouder van landelijke partij	24
College heeft te maken gehad met coalitiecrisis en/of wethouderscrisis waar de lokale partij bij betrokken was	42
College heeft wethouder van landelijke of lokale partij zien afhaken vanwege gezondheid, andere baan of overlijden	37

*Omdat sommige redenen beiden voorkomen komt het totaal van het aantal gemeenten hier uit boven 178.

Infographic: Ymke Pas, Bron: Henk Bouwmans/De Collegetafel, kennisplatform voor het openbaar bestuur

partijen beter in staat zijn te vertolken wat er onder de bevolking leeft. Op nieuwe taken als zorg missen wij kennis, maar daar hebben wij dus gericht op gezocht. De vorige keer hadden wij achttien kandidaten op de lijst staan, nu 31. Ben Bijl, fractievoorzitter van OPA in Alkmaar: 'Ik ben ondernemer met een bouw- en schildersbedrijf. Wij willen niet alleen intellectuelen op onze lijst. Wij hebben er ondernemers, onderwijzers en kappers op staan. Aan kandidaten hebben wij geen gebrek. Ik snap die kritiek over de kwaliteit ook niet. Wij kunnen kiezen uit veel mensen omdat wij lokale problemen aanpakken.' Wat hem stoort, is dat de afdelingen van landelijke partijen wel subsidie krij-

gen via hun landelijke partijen om daar campagne mee te voeren en lokale partijen niet. 'Die onrechtvaardigheid motiveert alleen maar extra.' Ondanks de mooie naam Communicatie Met Burgers heeft voorzitter Louis Driessen gemerkt dat het niet meevalt. Het vertrouwen in de lokale politiek neemt af, in ieder geval in het Limburgse Stein. 'Ik zie dat er te weinig jonge mensen zijn om het vaandel over te nemen. Dat is niet alleen bij ons, maar ook bij het CDA. Mensen zijn teleurgesteld omdat je hun problemen niet meteen oplost.' Over een gebrek aan kandidaten hoor je voorzitter Sleeking van Beter voor Dordt niet. De partij huurt externen in om de vorming en training van de eigen raadsleden te verzor-

DORDRECHT

Meeste stemmen naar lokale partijen: 16811 van 46833 = 35,8 procent

Raad: 39 (15 Beter voor Dordt, 6 PvdA, 5 VVD, 3 CDA, 3 ChristenUnie/SGP, 3 GroenLinks, 2 D66, 2 Verenigde Seniorenpartij)

Collegevorming: 3-partijcollege met Beter voor Dordt (3 wethouders), VVD (1 wethouder) en CDA (1 wethouder)

En daarna? Coalitie is intact. Alleen de wethouders van CDA en VVD hebben in 2011 een andere baan buiten de politiek gevonden en zijn vervangen door partijgenoten.

ALKMAAR

Meeste stemmen naar lokale partijen: 10090 van 37489 = 26,9 procent

Raad: 37 zetels - 7 OPA, 7 PvdA, 4 D66, 4 GroenLinks, 4 VVD, 3 CDA, 3 Leefbaar Alkmaar, 3 SP, 2 Trots op Nederland.

Collegevorming: 5-partijcollege met PvdA (2 wethouders), D66 (1 wethouder), GroenLinks (1 wethouder), VVD (1 wethouder) en CDA 1 wethouder.

En daarna? Politieke crisis in 2011 leidt tot een coalitiebreuk. Er ontstaat een nieuwe coalitie onder leiding van OPA met 5 partijen met OPA (2 wethouders), VVD (1 wethouder), CDA (1 wethouder), SP (1 wethouder) en Trots (1 wethouder).

Eind 2012 valt de Trots-fractie uiteen en wordt Trots als coalitiepartij vervangen door D66 die 1 wethouder levert.

LOKALE WETHOUDERS

Aan de eindstreep: vergelijking lokale en grote partijen (15 februari 2014)

Lokale partij	62,8% onveranderd (237 van de 377)
CDA	63,9% (199 van de 311)
VVD	54,3% (164 van de 302)
PvdA	55,3% (144 van de 260)

Politiek onderuit: vergelijking lokale en grote partijen

Lokale partij	23,0% (87)
VVD	19,8% (60)
PvdA	19,2% (50)
CDA	16% (50)

Infographic: Ymke Pas, Bron: Henk Bouwmans/De Colleegetafel, kennisplatform voor het openbaar bestuur

gen. Bij de selectie is gekeken of de partij voldoende goede kandidaten heeft voor de taken in het nieuwe sociaal en zorgdomein, zowel voor de raad als voor een wethouderschap. 'Ik vind de kritiek op de kwaliteit van de raadsleden dus ook niet terecht', aldus Sleeking. Bert Euser, politiek leider van Echt voor Albrandswaard (EVA) in 2006 en 2010 en ex-wethouder na zijn gedwongen vertrek in januari 2014, onderzoekt het succes van lokale partijen. Hij publiceerde in 2009 *Lokale Leiders*, gebaseerd op gesprekken met lokaal politieke leiders, en is bezig met een nieuwe publicatie over lokale partijen. Hij analyseert dat lokale partijen juist veel beter in staat zijn om kwaliteit te leveren.

'Vroeger waren lokale partijen de brekebenen van de politiek. Maar er heeft zich een enorme kanteling voorgedaan. Lokale partijen worden steeds groter en krijgen daardoor ook steeds betere mensen. Vaak gaat het om mensen uit het bedrijfsleven, die aan het einde van hun maatschappelijke carrière zitten, en mensen die een verantwoordelijke klus hadden bij bedrijven of maatschappelijke organisaties. Is het je niet opgevallen bij de verkiezing voor het beste raadslid door de *Volkscrant*? Dat waren op één na allemaal raadsleden van lokale partijen! In Albrandswaard mocht en kon Euser de rit niet volmaken als wethouder. Hij moest in januari opstappen na een BING-rapport over mogelijke

belangenverstremming. De man die EVA als nieuwe lokale partij in 2006 van 0 naar 5 zetels leidde en in 2010 doorgroeide naar 7 zetels moest een kopje kleiner gemaakt worden, is zijn analyse. 'In het rapport stond dat er wellicht sprake van een schijn van belangenverstremming was. Dat heeft men aangegrepen. Als je 34 jaar in de politiek zit, sta je mensen wel eens op hun tenen. Dit was een politieke afrekening en als dit niet was gelukt, was er wel iets anders gevonden. Tegen mijn eigen gevoel in heb ik mijn portefeuille op 13 januari neergelegd, maar ik heb de fractie wel geadviseerd: zit de rit uit. Ik heb op de andere wethouder van onze partij een beroep gedaan om ook te blijven zitten. Ze moeten ons niet kunnen verwijten dat het belang van de partij of dat van mijn persoon groter is dan het algemeen belang van de gemeente.'

Nieren proeven

In Twenterand heeft Gemeentebelangen zijn lesje geleerd. Paters: 'Een belangrijke les die wij hebben geleerd is: laat je in de coalitieonderhandelingen niet opjagen. Neem de tijd om beter de nieren te proeven en tussen de regels door te lezen. In ons geval had de ChristenUnie gezegd alleen samen met het CDA in een coalitie te gaan. Het CDA bleek bereid te zijn de ChristenUnie los te laten. Wat betekent dat en wat voor gevoel geeft dat? Ook door de politieke crisis die we later hebben gehad, hebben we nog beter geleerd wat de handtekening van een partij waard is.' In Alkmaar vinden er op 19 maart nog geen raadsverkiezingen plaats; in november houdt Alkmaar met Graft-de Rijp en Schermer fusieverkiezingen. OPA-fractievoorzitter Bijl kijkt vooral met tevredenheid terug op de afgelopen drie jaren waarin de 5-partijcoalitie onder leiding van OPA met VVD, CDA, SP en D66 Alkmaar bestuurt. 'Het loopt als een trein', zegt hij. Het advies van Beter voor Dordt-leider Sleeking is om als winnaar niet te denken dat je alles in huis hebt. 'Wanneer je de eerste keer meedoet aan de collegeonderhandelingen is het zaak dat je voor een stukje coaching zorgt, zodat je goed in positie komt en blijft. Alles bij elkaar zijn wij dik tevreden over de samenwerking met de coalitiepartners. Er is wat ons betreft geen aanleiding om die samenwerking te verbreken.' <

STEIN

Meeste stemmen naar lokale partijen: 6516 van 12069 = 53,9 procent
Raad: 21 (5 CMB (Communicatie Met Burgers), 4 CDA, 4 DOS (Democratisch Onafhankelijk Stein), 2 PvdA, 2 VVD, 1 D66, 1 Democratisch Onafhankelijk Stein, 1 Um-mels, 1 SPV (Steins Politiek Verbond)
Collegevorming: 3-partijencollege met CMB (2 wethouders), DOS (2 wethouders) en PvdA (1 wethouder)
En daarna? Uiteenvallen CMB in 2011 – CMB naar de oppositie; de ene CMB-wethouder wordt wethouder voor nieuwe partij Steins Belang, de tweede CMB-wethouder wordt vervangen door een wethouder van de VVD.

TWENTERAND

Meeste stemmen naar lokale partijen: 4402 van 14802 = 29,7 procent
Raad: 23 (7 CDA, 7 Gemeentebelangen Twenterand, 4 ChristenUnie, 3 PvdA, 1 SGP, 1 VVD).
Collegevorming: 2-partijencollege met CDA (2 wethouders) en Gemeentebelangen (2 wethouders).
En daarna? Politieke crisis in 2012 – uit: Gemeentebelangen, nieuw in college: PvdA (1 wethouder) en SGP (1 wethouder).